

NOVÉ FORMY A METÓDY RIADENIA VÝŽIVY VOJSK

Každá myšlienka alebo riešenie potrebujú určitý čas k vykryštalizovaniu — k realizácii. Ináč to nebolo ani s pokrokovými myšlienkami racionalizácie výživy v ČSLA, ktorých dôležitosť prerástala v nutnosť, lebo sa potvrdilo, že správna výživa a dobre organizované stravovanie má nemalý vplyv na bojaskopnosť vojsk.

Do roku 1963 sme výživu v armáde riadili predovšetkým na základe empirických poznatkov a ovplyvňovali pri peňažnom systéme stravovania ako výškou stravného, tak i doporučovaním alebo obmedzovaním konzumácie určitých druhov potravín. Týmto metódami a prostriedkami sme nemohli postihnúť ani priemernú celarmádnu nutričnú úroveň stravovania vojsk, ani priemernú celarmádnu nutričnú úroveň stravovania vojsk, ani priemernú konkrétnu skladbu dennej dávky stravy vojska. To boli základné podklady pre racionalizáciu výživy a stravovania vojsk.

Nastupujúca vedeckotechnická revolúcia i prudko sa rozvíjajúca veda o výžive poskytli nové technické prostriedky, to je výpočtovú techniku a teoretické podklady k riešeniu tejto úlohy. Proviantná služba ČSLA týchto nových možností včas a cieľavedome využila.

A tak už v roku 1965, síce ešte pomocou výpočtovej techniky Arítma, po celoročnom sledovaní a vyhodnocovaní spotreby potravín u reprezentatívneho vzorku päťdesiatich variácií útvarov, sme získali prehľad ako o nutričnej úrovni priemernej dennej dávky stravy vojaka v 13. výživových faktoroch, tak i priemernú skladbu dennej dávky v päťdesiatich podskupinách potravín. To bol pevný a reálny základ pre ďalšiu činnosť v prospech vojsk. Preto už v roku 1966 sme začali zavádzať do vojsk k ich samostatnému využívaniu **projekt k sledovaniu úrovne a ekonomiky výživy**.

Na základe dosiahnutých výsledkov potom došlo k prudkému kvalitatívnemu skoku, ktorý pozitívne ovplyvnil i tieto skutočnosti:

1. Od 1. 7. 1969 vstúpil v platnosť nový predpis Prov-2-2 (vojenská kuchárka) so záväznými materiálovými normami pokrmov a predpísanou technológiou prípravy stravy.

2. V armáde sme zaviedli samočinné počítače, ktoré mohli byť využité pri plnení Štátneho komplexného úkolu V-50-24

Plukovník ing. Paľo Ríša, CSc.

-RACIONALIZÁCIA VÝŽIVY V ČSĽA", riešeného Výskumným a skúšobným strediskom proviantnej služby už od polovice roku 1967.

Zameranie racionalizácie výživy a stravovania do vojsk, s hlavným cieľom: Pomoc vojskám

Od roku 1969 sme vypracovali, postupne zdokonalené a v súčasnej dobe používané **metódy pre riadenie výživy vojsk**, využívajúce projekty pre samočinné počítače. Tieto sú výsledkom dlhodobého výskumu a preukazného overovania a sú prispôbované i perspektívnej modernizácii výpočtovej techniky v armáde.

Sú to:

1. Metóda pre nepriame riadenie z centra pomocou výživy stravného a doporučených dávok potravín [911/Z].

2. Metóda pre priame riadenie výživy u stravovacích zariadení pomocou doporučených skladieb pokrmov na mesiac [911/3].

3. Metóda pre zisťovanie a objektivizáciu úrovne a ekonomiky výživy [901/2, 3].

Prvá metóda je uskutočňovaná optimalizačnými prepočtami naplnenia výživových doporučených dávok reálnou skladbou potravín **za stanovenú výšku stravného** pri rešpektovaní súčasných stravovacích návykov, s cieľom ich postupného usmerňovania. Optimalizácia je ďalej zabezpečená i použitím **normalívov strát** pri spracovaní a finálnom konzumu potravín. Je výsledkom dlhodobého sledovania priamo u útvarov. Delí straty potravín na **nevyhnuté a zbytočné** a pomáha proviantným náčelníkom odstraňovať straty zbytočné a správnou technológiou prípravy stravy neprekračovať straty nevyhnutné.

Táto metóda v podstate spočíva v tom, že:

— počítač optimálne naplní výživové doporučené dávky pre jednotlivé stravné normy posúdením tisícok variácií väzieb nutričných a finančných, vyberie a vytlačí varianty zabezpečujúce v danom rozmedzí výživové požiadavky;

— pracovníci proviantnej služby MNO/HT posúdia vybrané varianty, vyberú a navrhnu veleniu armády z ekonomických možností a z výcvikových potrieb tú najvhodnejšiu pre jej zverejnenie v Zbierke MNO. Stanovené stravné a k nemu optimalizované doporučené dávky potravín v 39 podskupinách sú záväzné na celý výcvikový rok, alebo do doby zmeny výšky stravného;

— útvary sú povinné hospodáriť so stravným, dodržiavať doporučené dávky potravín a vyhodnocovať ich naplňovanie, buď s využitím projektu, alebo ručným prepočtom.

Touto metódou, teda **nepriamo** pomocou určených nástrojov a spätnej väzby ovplyvňujeme a riadime výživu vojsk. Naplnením doporučených dávok potravín zabezpečíme dosiahnutie požadovanej nutričnej úrovne a neprečerpanie stanovených výšky stravného.

Druhá metóda je už kvalitatívne vyšším stupňom metódy prvej. Riešenie neobmedzujeme len na optimalizáciu spotreby potravín, ale zahrňujeme konečnú fázu spotreby, to je **sortiment pokrmov**. Podstatnú časť potravín totiž konzumujeme upravenú vo forme pokrmov. Výrazne tu vystupuje do popredia **komplementarita potravín**, kde v pokrmoch sa viažu potraviny žiaduce pre správnu výživu s potravinami nežiaducimi. Riešenie je zložitejšie, ale priamo a komplexne využiteľné vo vojskách.

Podklady pre určenie sortimentu pokrmov sme získali rozsiahlym prieskumom obľúbenosti pokrmov a názorov na úroveň výživy. K vyhodnocovaniu prieskumu sme použili projektu samočinného počítača.

Táto metóda spočíva v tom, že:

— počítač zostaví na podklade vstupných dát (nutričné hodnoty použitých potravín podľa druhu technologickej úpravy, normy pokrmov podľa Prov-2-2 [vojenská kuchárka] s počtom ich opakovaní v mesiaci, ceny potravín a v tom i pohyblivé ceny sezónnych produktov, cieľové výživové požiadavky a kritériá pre výber zámenných pokrmov) **doporučené skladby pokrmov na mesiac**;

— tieto skladby na jednotlivé mesiace spracujeme do pomôcky, zahrňujúcej celý výcvikový rok. Pomôcku sme vydali vojskám ako realizačnú pomôcku pre zostavovanie plánu výživy s využitím simplexovej tabule;

— v doporučených mesačných skladbách sú pokrmy hlavné a zámenné, ktoré sa v prijateľnom rozpätí nutričnom a cenovom približujú hlavným pokrmom;

— proviantní náčelníci na základe tejto pomôcky zostavujú plány výživy a jedálne lístky, čím majú zabezpečenú pestrosť, vyváženosť ako i požadovanú nutričnú a cenovú úroveň stravovania. Majú prepočítanú i potrebu jednotlivých potravín na mesiac.

Táto metóda umožňuje **priamo** z centra ovplyvniť a riadiť výživu vojsk a ich

stravovanie a je pre nich veľkou a žiadanou pomocou. Šetrí im nielen čas, ale dáva i istotu plného nutrične-ekonomického využitia výšky stravného. Stáva sa v podstate hlavným racionalizačným opatrením na úseku riadenia výživy vojsk v súčasnej dobe.

Tretia metóda využíva zdokonaleného a pre počítače 3. generácie upraveného prvého projektu proviantnej služby, a to projektu pre **sledovanie a vyhodnocovanie úrovne a ekonomiky výživy** [901].

Projekt je spätou väzbou k projektom optimalizácie. Výsledky dokumentujú, ako boli zabezpečené výživové požiadavky a naplnené stanovené doporučené dávky potravín. **Nutričnú ekonomiku** tu sledujeme dosiahnutými nutričnými hodnotami na **1 Kčs nákladov**. Projekt sme v roku 1973 zaviedli do používania vo vojskách, takže zväzy a zväzky môžu sledovať úroveň a ekonomiku výživy u svojich podriadených, stupeň využívania optimalizačných metód a pomôcok a výsledkov použiť i ako jedno z dôležitých kritérií hodnotenia socialistického súťaženia o najlepšie stravovanie i ako podklady pre ekonomické rozbor. Projekt je už začlenený do kontrolného systému proviantnej služby.

Popularizácia metód a internacionálna spolupráca

Že sme v proviantnej službe ČSĽA zvolili správnu cestu, je zrejmé z toho, že metódy riadenia a sledovania výživy sú už v praxi plne využívané a sú trvalým záujmom civilných odborníkov vo výžive.

Sledujúc záujmy brannej pripravenosti, umožnilo MNO aplikáciu našich niektorých metód v školskom stravovaní a metódy priameho ovplyvňovania výživy

a sledovania jej úrovne začínajú byť využívané u ministerstva školstva ČSR a SSR. Boli tiež uplatnené u ministerstva vnútra a ministerstva spravodlivosti ČSSR.

V rámci internacionálnej spolupráce boli poskytnuté konzultácie o formách a metódach riadenia výživy v ČSĽA odborným riadiacim orgánom niektorých bratských armád. Poľská ľudová armáda využila našich podkladov, poznatkov a skúseností k vypracovaniu vlastných metód riadenia výživy, odpovedajúcich špecifickým podmienkam zabezpečenia ich vojsk.

Proviantná služba ČSĽA plní líniu XIV. zjazdu KSČ pre zvyšovanie životnej úrovne na svojom úseku racionalizáciou výživy a stravovania vojsk, využívajúc nových progresívnych foriem a vedeckých metód, ktoré sú predurčené pre priamu pomoc vojskám v zabezpečovaní správnej výživy, dôležitého to predpokladu morálneho stavu a bojaskopnosti. Rozvojom vedy o výžive ako i výpočtových metód a techník, budeme i naďalej dosiahnuté výsledky zúčokonať a rozvíjať.

V súčasnej dobe vhodnými racionalizačnými metódami riešime i zabezpečenie vojsk proviantom v poľných podmienkach (úloha Kompletácia).

Doporučujeme projekty riešiace optimálne výšky neznížitelných zásob proviantu na jednotlivých stupňoch a projekt — zásobovanie a obmeny proviantu — teda opatrenia, ktoré majú priamy vplyv na bojaskopnosť vojsk.

Všetky formy, metódy a techniky racionalizačných opatrení využívaných proviantnou službou armády, slúžia vo svojej oblasti k zabezpečeniu realizácie línie XIV. zjazdu KSČ v podmienkach ČSĽA.